

Kulturdepartementet,
Postboks 8030 Dep.,
0030 Oslo.

postmottak@kud.dep.no

Deres ref.: 13/1010

Oslo, 28.06.2013.

Høring av NOU 2013:4 Kulturutredningen 2014

Det vises til utsendt høringsnotat av 11.03.2013 om Kulturutredningen 2014.

Norske Billedkunstnere vil i det alt vesentlige gi tilslutning til den brede og gjennomarbeidede utredningen som danner bakgrunnen for forslag til strategier for en bærekraftig kulturpolitikk i fremtiden.

Norske Billedkunstnere har tidligere kommet med innspill til Kulturutredningen 2014, og viser spesielt til vårt dokument "Kunstpolitikk eller kunstnerpolitikk". Vi registrer at en del av våre merknader og synspunkter er medtatt og drøftet i NOU 2013:4 og det er bra at fagorganisasjonene blir hørt på vegne av alle sine medlemmer. I tillegg vil vi komme med noen merknader og prioriteringer som vi mener vil gi feltet det ønskede løftet, med den virkningen som vil bedre billedkunstnerens hverdag og vilkår i næringen.

Regjeringen Stoltenbergs to Kulturløft har gitt en generelt stor økonomisk økning for kulturlivet. Utredningen fastslår likevel at det visuelle kunstområdet fortsatt har en svak stilling i den offentlige kulturpolitikken og at i kroner og ører, har området hatt lavest realvekst etter innføringen av Kulturløftene. Billedkunstnerne har ikke blitt prioritert i kunstnerpolitikken, noe som har vært etterlyst i årevis i alle utredninger i feltet, på bakgrunn av tidligere levekårsundersøkelser og forskning. Det har altså ikke vært vesentlige positive effekter med hensyn til billedkunstnerens lavinntektsproblem og levekår. Dermed har billedkunstfeltet heller ikke hatt samme mulighet som andre til å realisere sitt potensiale og delta i samfunnet i slik grad som ønsket.

Mye utenpå og lite inni

Økte bevilgninger til billedkunstfeltet gjennom Kulturløftet 1 og 2 har i stor grad gått til kunstmuseer og visningssteder. NBK synes det er svært positivt at disse har fått et løft og at det fortsettes å løftes. Men som representant for den gruppen som skal fylle disse institusjonene med innhold er vi meget kritiske til at satsingen på billedkunstnerens produksjon uteblir. Det gir ikke mening at billedkunstnere må finansiere sin produksjon av utstillinger gjennom diverse bijobber. Vi opplever dette som en logisk brist i den kulturpolitiske tankerekken omkring billedkunstfeltet, og vi vil be KUD sette inn et krafttak her. Statlige, fylkeskommunale og kommunalt støttede visningssteder må derfor sette av midler som

kommer kunstnerne som fyller byggene med innhold til gode. På den måten kan vi få slutt på gratisarbeidet og den lave statusen yrket får i befolkningen, som følger av dette.

Det offentlige må innse at billedkunstnerne ikke leverer salgsobjekter til deres publikum, men opplevelser og et refleksjonsrom som har en samfunnsmessig økonomisk verdi som kunstneren må kompenseres for.

Norske Billedkunstnere har også innsendt høringssvar og kommentarer til både Løkenutvalgets rapport og til Stortingsmelding 23 (2011-2012) Visuell kunst. Disse politiske dokumentene har etter vår mening ikke ført til politikk som har gitt billedkunstfeltet det ønskede og nødvendige økonomiske løft. Billedkunstnerne er fremdeles de lavest betalte kulturaktørene i Norge innenfor alle de kulturområdene vi har. Problemet ligger i at lønnsomheten er for lav etter at alle utgifter er trukket fra, slik at man sitter igjen med en for liten inntekt for å kunne nå opp til en normal årslønn i Norge. Selv med oppdrag som fyller hele året lønner ikke dette seg i forhold til det forventede utdanningsløp og fartstid og kunstnerne må ofte kompensere dette tapet med annet lønnsarbeid, selv med stor suksess og høy aktivitet som billedkunstner. Lønnsveksten ellers i samfunnet og boligprisstigningen har gjort gapet ennå større, fordi vederlag, stipend og honorarer ikke følger denne utviklingen.

Hvordan rette opp?

Punktene 1.8 og 11.9 i Kulturutredningen 2014 beskriver billedkunstens og kunstneres negative utvikling i forhold til andre felt i kultursektoren og samfunnet forøvrig. Norske Billedkunstnere vil på bakgrunn av dette etterlyse politiske grep, tiltak og klare prioriteringer for spesielt å møte utfordringene knyttet til kunstneres levekår.

NBK ønsker at det i framtiden satses på disse tiltakene:

- Styrke utstillingsøkonomien som sikrer billedkunstnere et reelt utstillingssvederlag og honorar under utstillingsperioden, men også under selve produksjonen av kunsten før utstillingen.
- Innføre ordninger med sosiale rettigheter for billedkunstneres enkeltpersonforetak med lav inntekt, så som pensjonsordninger, sykelønns- og trygderettigheter. Den norske velferden må også gjelde kunstneres arbeidsinnsats i samfunnet.
- Flere og større langvarige arbeidsstipender og flere diversestipender. Stipender er den mest effektive måten å nå fram med støtte til videreutvikling, fordypning og dermed den kvalitetsheving i kunstnerskap som utredningen vil legge til rette for. Her er det viktig å påpeke at vi ønsker økt forutsigbarhet og velferdsgoder som følger med stipendene. NBK ønsker ikke utelukkende å satse på unge kunstnere, slik det blir sagt i utredningen, men også på etablerte og eldre kunstneres behov for fordypning og utvikling i sine kunstnerskap.
- Kunstnerstyrte og kunstnerdrevne tiltak styrkes.

- Norsk Kulturråd må styrkes økonomisk for å sikre produksjonsmidler gjennom utstillings- og prosjektstøtte. Disse bør økes og vi er fornøyd med at vi nå har fått gjennomslag for at vi kan føre opp arbeidstimer i budsjettene.
- De økonomiske rammer og ordninger i Office for Contemporary Art (OCA) må styrkes slik at organisasjonen kan prioritere en noe bredere satsing på oppbygging av kunstnerskap i et internasjonalt perspektiv.
- Opprette mulighet for å søke Prosjektstøtte for norske billedkunstneres aktivitet i utlandet gjennom OCA etter modell fra Norsk Kulturråd, som har dette for innenlands tiltak.
- Øke bevilgningene i KORO til utsmykking i offentlige rom og URO-midler.
- De offentlige innkjøpsordninger må utvides, systematiseres, kvalitetssikres og forbedres.
- Næringslivet stimuleres til innkjøp og utsmykning av kunst bl. a. gjennom skattefradragordninger.
- Kulturloven utstyres med presiseringer om de økonomiske og juridiske ansvarsforholdene til kommuner og fylkeskommuner.
- Etablere en behovsprøvd refusjonsordning ved leie av atelier, noe som på bakgrunn av høye leiepriser kan sikre billedkunstnere arbeidsplasser i hele landet.
- Bidra til å etablere tildelingsutvalg i alle kommuner slik at tomme eiendommer blir vurdert som mulige kunstneratelier, med kraftig subsidiert husleie. Dette er også god byutvikling.

Mangfold og bredde

I innledningen og sammendraget til Kulturutredningen 2014 signaliseres det et ønske om et sterkere fokus på kulturinstitusjoner og publikum, mer enn på en prioritering av kunstnere og kunstproduksjon. Dette mener vi er en feil og lite rasjonell måte å styrke hele det profesjonelle kulturlivet. Grunnen til det er at vi allerede yter maksimalt under de økonomiske forutsetninger vi har for kunstproduksjon. Publikum og institusjonene vil styrkes indirekte ved å styrke kunstnerne og gi bedre forutsetninger for yrket og dermed bedre kunst. NBK er også bekymret for at mangfoldet tapes i rekrutteringen til yrket. Bedre rammevilkår vil styrke mangfoldet i yrkesgruppen, med ulike stemmer og uttrykk.

NBKs moderniseringstiltak med egne stipend

I utredningen foreslår man å skjerpe kvalitetskravene til støtte, samt å gi mer til færre søkere. Gjennom den siste tiårsperioden har billedkunstnerne selv i forhold til sine Vederlagsstipend valgt å gi større og lengre stipender, og vi ser verdien i lange stipend som gir forutsigbarhet og en stipendstørrelse som er stor nok til at en faktisk kan satse fullt innen sin profesjon gjennom arbeidstipend. Samtidig er det viktig å ta hensyn til at det å opprettholde en bredde innen det mangefaseterte billedkunstfeltet er minst like viktig. Etter vår mening er ytterligere spissing feil medisin og kan føre til et smalere kunstfelt, noe som igjen vil gå ut over det som utredningen omtaler som den kulturelle grunnmuren. Man skal også huske på at svært mange billedkunstnere er gode byggere av denne grunnmuren gjennom de mange prosjekt som

skapes og formidles til landets brede lag. Her gjøres et stort arbeid på vegne av hele samfunnet. Publikum fortjener stor bredde med ulike uttrykk og former for kunst. Bedre rammevilkår vil styrke mangfoldet i yrkesgruppen.

Dyre institusjoner kan kvele det levende kunstlivet

Det er nå vedtatt utbygging av blant annet nytt Nasjonalmuseum og nytt Munch-museum. Norske Billedkunstnere vil presisere at det er viktig at det tilføres egne midler til disse byggeprosjektene og fremtidige kulturinstitusjoner, slik at ikke kunstnerne må kjempe om de samme midlene i Kulturdepartementet, men har en separat pott for seg. Det er også viktig at bevilgninger til honorar og vederlagsmidler til kunstnerne ikke inkluderes i generell driftsstøtte til institusjonene. Tilbakerapportering fra visningsedene om bruken av utstillingsvederlaget bør finnes tilgjengelig, slik at det kan føres kontroll med om avtalen håndheves. Økte ressurser til institusjoner må ikke gå på bekostning av produksjonsmidler til kunstnere.

Bærekraftig kulturpolitikk og vekst

I Kapittel 16 - "Oppsummering av tilrådinger" – under avsnittet "en bærekraftig kulturpolitikk" fremføres det argumentasjon for at ikke alle kan kunne få støtte til sin kunstnervirksomhet. Det anbefales å tilspisse stipendordningene, slik at færre skal få mer.

Det er for det første uheldig at utredningen kan leses slik at det ser ut som om det i dag er slik at alle får stipend. Der er allerede en sterk kamp om de få midlene som er tilgjengelig. Videre kan det synes om argumentasjonen bunner i at det generelt har vært en vekst i kunstnerbefolkningen, men vi vil påpeke at denne veksten ikke har vært tilsvarende på billedkunstfeltet. Her er der kun en økning på 16,5 prosent mellom 1994 til 2006, et tall som kan sammenlignes med den generelle veksten innen høyere utdanning i Norge. Skal en ha en viss bredde i fagfeltet trenges en slik økning. Vi besitter vi mye av den kompetansen det etterlyses ellers i samfunnet: høy utdanning, kreativitet, evne til innovasjon og nytenkning, er i høy grad en internasjonalisert yrkesgruppe som fremmer Norge positivt i utlandet og er uredde som samfunnsborgere. Billedkunstnerne har et viktig samfunnsoppdrag og er en av hjørnesteinene i Kultur-Norge.

Markedet og det offentliges ansvar

Kulturutredningen 2014 konkluderer med at flere kunstnere og kulturutøvere må fungere kommersielt og at virkemiddelbruken som kan bidra til kommersialisering bør styrkes. I utgangspunktet ser Norske Billedkunstnere positivt på en forholdsmessig delt økonomi mellom stipend og marked. Men det norske markedet for billedkunst er dessverre lite og forbeholdt en liten gruppe kunstnere, og utredningen mangler tilstrekkelige, troverdige tiltak til hvordan markedet kan styrkes og stimuleres. Markedet er videre avhengig av kortsiktig økonomisk vinning for kunsten, noe som kan gå på bekostning av kvaliteten og selve meningen med kunsten. Hvis det er slik at man vil styrke samtidskunstens evne til å sprengre grenser og til å også kunne være provoserende, støtende, aggressiv og spissformulert og ikke bare handle om hyggelige opplevelser for publikum, kan man ikke overlate dette til markedet. For, som det påpekes i utredningen, settes det som mål at en vil "bidra til å skape et tydeligere skille mellom dem som har kunst som et selvstendig levebrød og dem som livnærer seg gjennom et annet yrke." Det er selvsagt ønskelig at billedkunstnere skal kunne utnytte hele potensialet av sin utdanning og kompetanse gjennom at de ikke må bruke halvdelen av sin

arbeidskraft på en bijobb. Dette målet samsvarer likevel i liten grad med virkeligheten på billedkunstfeltet, der det å ha en bijobb er svært utbredt, selv blant de mest profilerte og anerkjente kunstnerne.

Her må vi kunne ha to tanker i hodet på en gang. Det er ikke noen entydig sammenheng mellom det å ha kunst som levebrød og det å stå for kunstnerisk kvalitet. Det er svært tvilsomt at et skarpere skille mellom de som livnærer seg av kunst og de som ikke gjør det, vil bidra til å løfte norsk billedkunst. Likevel bør det være et likhetstegn mellom jo mer arbeid, jo høyere inntjening i enkeltpersonsforetaket som billedkunstner, når det offentlige er oppdragsgiver. Bærekraftig kulturpolitikk bør også bety at offentlige finansierte institusjoner begynner å betale kunstnerne skikkelig for verkene de har laget og viser fram. Viser det offentlige seg som et godt forbilde, vil markedet mulig følge etter. Vi vil da få en ny, god standard og skikk i Norge, der billedkunstnernes verdsettes og honoreres riktig for sin innsats. Løftet bør nå komme til innholdsleverandørene til de flotte byggene.

Kvalitetssikring ved fagfelle vurdering

Utredningen ønsker å stimulere til høyere kvalitet, men har lite å si om hvordan denne kvaliteten skal oppnås, utover det å skulle gi mer til færre. Vi mener at fagfelle vurdering her er helt essensielt for kvalitetssikring. Ordningen med at fagfeller innstiller til stipend og prosjektstøtte må styrkes. Billedkunstnernes kompetanse må benyttes i innkjøpsordningen og i vurderingen av innkjøp til museer, slik at den samtidskunsten det blir samlet på holder høy kvalitet og sees i sammenheng.

Kunst til alle

En uttalt målsetting med kulturpolitikken (11.8.3) er å sikre at "flest mulig får tilgang til, kunnskap om, forståelse for og opplevelse av billedkunst, kunsthåndverk, design og arkitektur av god kvalitet - og å styrke produksjon, kunstnerisk bredde og nyskaping av kunst i det offentlige rom". Dette stiller vi oss bak og kan utelukkende oppnås ved å gi kunstnerne god økonomi og optimal produksjonsstøtte med å følge opp de ovennevnte foreslåtte tiltak.

Norske Billedkunstnere ber om at våre merknader blir tatt i betraktning ved utformingen av kunst- og kunstnerpolitikken i fremtiden. Vi vil gjerne få takke for en grundig utredning, som kommer med mange gode konklusjoner og som hvis det handles deretter, vil ta kulturnasjonen Norge til nye høyder, både nasjonalt og internasjonalt!

Med vennlig hilsen
Norske Billedkunstnere

Hilde Tørdal
Styreleder NBK

Gjert Hald Gjertsen
Daglig leder NBK